

MARIA DIRKE
Tel 0155 21 74 79
E-post maria.dirke@ekolantbruk.se

24 april 2012

Jordbruksverket
anna.clarin@jordbruksverket.se

Angående utkast "Behov av nya mål och åtgärder för ekologisk produktion i landsbygdsprogrammet"

Ekologiska Lantbrukarna kommenterar nedan Jordbruksverkets underlag "Behov av nya mål och åtgärder för ekologisk produktion i landsbygdsprogrammet". Omfattande faktasammanställning beskriver effekter av ekologisk produktion och jämför den med konventionell produktion. I det följande kommenterar vi inledningsvis generella delar och därefter följer kommentarer till respektive avsnitt i rapporten.

Perspektiv som vi saknar i rapporten:

HÅLLBAR MATPRODUKTION?

Klimatförändring, nedsmutsade ekosystem och en växande befolkning ställer stora och till viss del nya krav på framtidens matproduktion. Inget lantbruk är idag hållbart. Därför är det inte relevant att bara ställa frågan hur ekologiskt lantbruk är, jämfört med konventionellt. Mer intressant är att istället fråga hur ekologiskt lantbruk kan svara upp mot morgondagens krav på resurssnålhet och tillhandahållandet av ekosystemtjänster, och utifrån det avgöra hur ekologiskt lantbruk kan bidra i arbetet med att skapa en mer hållbar matproduktion.

FRAMTIDA MILJÖERSÄTTNING?

Rapporten innehåller inga resonemang om framtida ersättning till ekologisk produktion, trots att diskussioner pågår på Jordbruksverket. Det är den enskilt viktigaste åtgärden för utvecklingen av ekologiskt jordbruk som staten förfogar över. Vi förutsätter att vi får möjlighet att ge synpunkter på Jordbruksverkets förslag i ett senare skede.

Den ekologiska marknaden växer stadigt och den svenska produktionen kan utvecklas om den håller jämn takt. Om inte blir konsekvensen ett ökat beroende av import vilket i sin tur skapar en export av både miljönytta och affärsmöjligheter. Det saknas metoder, växtförädling, teknik med mera för att utveckla produktionen

ytterligare och för att höja produktionsnivån i det ekologiska lantbruket. Det behövs tydliga och kontinuerliga signaler till Sveriges lantbrukare om betydelsen av ekologisk produktion. Marknadens efterfrågan spelar självklart en viktig roll i sammanhanget, men en ersättning för miljöjänster och klimatåtgärder via miljöersättningen har lika stor betydelse för lantbrukarna i sitt beslut om att producera ekologiskt. Därför är en förstärkt miljöersättning för ekologisk produktion en avgörande åtgärd i kommande landsbygdsprogram.

Vi avråder från att införa ett omlägningsstöd då internationella erfarenheter visar att länder som haft ett rent omlägningsstöd (exempelvis i Frankrike och Storbritannien) har valt att återgå till kontinuerliga stöd då omfattningen av ekoproduktionen minskade. Inget europeiskt land har ett rent omlägningsstöd idag. De svenska stödnivåerna ligger på medelnivå, varken högt eller lågt, i EU-jämförelse (http://www.bfafh.de/bibl/lbf-pdf/landbauforschung-sh/lbf_sh339.pdf). Vi ser gärna att utredningen tar del av denna rapport och refererar till hur stödnivåerna ser ut i andra länder. Det är viktigt ur ett konkurrensperspektiv i ett land som blir alltmer importberoende. En lägre ersättning och en övergång till omlägningsstöd skulle innebära konkurrensnackdelar för svensk ekologisk produktion.

Miljöersättningen för ekologisk produktion behövs i hela landet. Ekologisk produktion ger störst miljöeffekt på slätten men miljöersättningen är nödvändig i mellanbygd och skogsbygd för att där skall bedrivas ett aktivt jordbruk.

EKOMÅL?

Rapporten innehåller inga formuleringar om mål.

Ett mål driver på utvecklingen genom att det samlar olika aktörer att agera på sina respektive arenor. Till exempel har nuvarande ekomål haft positiv effekt på efterfrågan på ekologisk mat i offentlig sektor. Ekologiska Lantbrukarna anser att alla som ser fördelar med en fortsatt utveckling av svensk ekologisk produktion borde förespråka ett nytt ekomål. Ett ambitiöst och framåtsyftande ekomål behövs för att kunna matcha den växande marknaden - för att kunna förse Sveriges konsumenter med svensk ekologisk mat måste ekoarealen minst fördubblas från nu till år 2020.

Hela svenska jordbruket vinner på en ökad ekologisk produktion. Utöver andra miljöfördelar får fler djur leva i system som främjar ett naturligt beteende och det tillgodoser en växande efterfrågan från konsumenter.

Marknaden för ekologiskt har i genomsnitt vuxit med drygt 10 % den senaste tioårsperioden och inget tyder på någon större förändring av denna utveckling. Vi har just nu ett stort underskott på spannmål och överskott på mjölk. För Ekologiska Lantbrukarna, som har analyserat den ekologiska marknaden under en lång tid, är detta inte förvånande. Små marknader växer ryckvis och temporära överskott och underskott hör till utvecklingen. Arla som står för 80 % av invägningen av ekomjölk har som mål att fördubbla sin produktion från 10 % år 2010 till 20 % år 2015. Så

nuvarande brist respektive överskott är inte meningsfullt att ta hänsyn till i en diskussion om långsiktiga mål - det är den långsiktiga trenden som är intressant.

Vårt förslag är att man framskriver trenden, den 10 % tillväxten, och ser hur mycket areal och djur vi behöver för att tillgodose efterfrågan med svensk produktion. Det ger ett bra och realistiskt ekomål som alla kan samlas kring. Vi föreslår även att den ökade tillväxten i storkök och offentlig sektor framskrivs och omformuleras till ett mål. Många aktörer (t ex kommuner) är igång med ett målinriktat arbete utifrån det tidigare satta ekomålet. Det är viktigt att ta vara på det engagemanget.

Försäljningen kommer troligen att fortsätta öka med ca 10 % årligen oavsett om det finns ett definierat ekomål eller ej. Frågan är om vi vill tillgodose marknaden med svenska ekologiska produkter eller importerad? Idag importeras ungefär hälften av den ekologiska maten. Danmarks regering har en tydlig strategi att öka den ekologiska marknaden och satsar därför motsvarande 200 miljoner SEK 2012-2013. De har som mål att tredubbla exporten till 2020. Att sätta ett tydligt mål för svensk ekologisk produktion är ett verktyg för att behålla de ekologiska affärsmöjligheterna i Sverige. Att framskriva trenden för inhemsk konsumtion som vi haft de senaste 10 åren är den lägsta ambitionsnivån för ett ekomål. Egentligen borde ett ekomål ta höjd för att även rymma export. Sverige har goda möjligheter att konkurrera med export då vi har konkurrensfördelar gentemot övriga Europa för ekologisk produktion (låga markpriser och lågt tryck från skadegörare). Ett förslag för att åtminstone påbörja en satsning på export är att inom ramen för det nya ekomålet föreslå att en strategi för export av ekologiskt arbetas fram.

UTVÄRDERING OCH ERFARENHETER FRÅN OMVÄRLDEN?

Vi saknar en analys av hur tidigare mål och insatser inom landsbygdsprogrammet påverkat ekologisk produktion. Vi ställer oss kritiska till att man trots att det funnits utrymme i budgeten inte vidtagit åtgärder för att främja utvecklingen. Vi efterfrågar även en internationell utblick där vi kan ta lärdom av goda erfarenheter från andra länder.

STYRMEDELSANALYS?

Vi saknar en analys och diskussion om hur ersättningsformen fungerar som styrmedel för att ändra beteende hos lantbrukare. Vid en omläggning till ekologiskt väljer lantbrukarna att ta sig an åtgärder som skapar genomgripande förändringar av produktionen. Det torde skapa en annan medvetenhet än ersättning för enskilda åtgärder.

Miljöersättning till ekologisk produktion är relativt enkel att motivera för skattebetalarna: ett miljöarbete finansierat av staten som samtidigt efterfrågas av konsumenterna genom deras livsmedelsval. Detta bör påpekas i rapporten.

Kommentaren på rapporten:

Kapitel 3

Generellt för kapitel 3 anser vi att slutsatserna utelämnar viktiga forskningsrön, innehåller vissa godtyckliga resonemang utan källhänvisning och på flera områden tonas fördelar med ekologisk produktion ner, till synes utan saklig grund.

Avsnitt 3.1 Klimateffekter

SIK:s rapport refereras korrekt, men slutsatsen i sista stycket stämmer inte med rapportens slutsats. Rapporten visar att klimatskillnaderna finns för foderproduktionen, särskilt för vall. Med en mer grovfoderbaserad produktion finns möjligheter att även se klimat fördelar för animalier (idisslare).

Avsnitt 3.2 Kemiska bekämpningsmedel

Här saknar vi ett resonemang om försiktighetsprincipen och cocktaileffekten. Ur de perspektiven är ekologisk produktion en viktig åtgärd för en "Giftfri miljö". Vi ser gärna att man påpekar att utvecklingen går mot ökad omläggning i slättbygd och därmed en tydligare minskning av bekämpningsmedelsanvändningen. Idag finns hälften av den ekologiska odlingen i fem län: Skåne, Halland, Västra Götaland, Östergötland och Gotland. (Jordbruksverket, JO 10 SM1103)

Vi ifrågasätter varför användningen av glyfosat inte nämns. Underlaget behöver kompletteras med statistiken över glyfosat-användningen och slutsatserna arbetas om efter det. Likaså anser vi att påstående om effekterna av integrerat växtskydd bör förses med källhänvisning.

Avsnitt 3.3 Växtnäringsläckage

Redovisning av miljöeffekt per kilo produkt är mest relevant för globala miljöproblem, t ex klimateffekter. För miljöproblem med lokala effekter som t ex växtnäringsläckage är det mer relevant att ange effekt per hektar. Vi föreslår därför att rapporten kompletteras med slutsatser om läckage per hektar.

Det bedrivs och har publicerats omfattande forskningsarbete kring växtnäringsläckage. I Jordbruksverkets underlag presenteras resultat från mätningar i fält utslutande från en forskargrupp. Det bör kompletteras med resultat från annan liknande forskning i Danmark, Norge och Finland.

Resultat från försök med mark som varit ogödslad sedan 40-talet saknar relevans för ekologisk produktion. Det bör definitivt utelämnas.

I slutsatsen föreslår vi att fakta från Wivstad et al, redovisningen av växtnäringsbalanser från Greppa näringen, ingår. Där visas att ekologisk produktion har lägre överskott av växtnäring. Låga överskott minskar risken för läckage till vatten och luft. (Wivstad et al, 2009. Rapporten refereras men återfinns inte i slutsatsen.)

Kompletterande data och synpunkter på hela kapitel 3, men särskilt kap 3.3 bör inhämtas från SLU, Erik Steen Jensen.

Avsnitt 3.4 Biologisk mångfald

Slutsatserna utelämnar viktiga forskarrön. Man kan till exempel konstatera att artrikedomen är 30 % högre i ekologisk produktion och att en högre andel betesmarker finns på ekologiska gårdar även i slutsatsen. Ekologisk produktion kombinerar en ökad biologisk mångfald och produktion av mat – på samma yta (Bengtsson et al, 2005). Det är därför ett viktigt komplement till åtgärder för ökad biologisk mångfald som tar mark ur produktion. Pollinerare gynnas av de

blommande grödorna och växtskyddsproblemen minskar tack vare biologisk bekämpning (Andersson, G., 2011, <http://dx.plos.org/10.1371/journal.pone.0031599>). Även här bör det förtydligas att utvecklingen går mot ökad omläggning i slättbygd och därmed en ökad biologisk mångfald.

Avsnitt 3.5 Landsbygdsutveckling

Avsnittet innehåller intressant och ny fakta. Vi saknar dock fler slutsatser av resonemang om lönsamhet mm. T ex kan slutsatser dras om vikten av ekologisk produktion i skogs och mellanbygd (där lönsamheten ofta är sämre) för att bibehålla en levande landsbygd. Hur påverkar de ekonomiska resonemangen om ersättning och marknad Jordbruksverkets syn på framtida mål och miljöersättning för ekologisk produktion? Vi hoppas att vi ges tillfälle att kommentera det.

Beräkningarna om lönsamheten utgår från gamla prisuppgifter, t ex på mjölk. Merbetalningen har gått ner rejält vilket också borde förändra slutsatserna. Det är intressant att konstatera hur fort marknadens svängningar kan påverka. Det visar att en stabil miljöersättning är än viktigare för utvecklingen av ekologisk produktion - och miljöersättningen är det som staten kan styra över.

Avsnitt 3.6 Människors hälsa

Förtydliga slutsatsens sista stycke, att ekologisk produktion bidrar till en säkrare arbetsmiljö (stryk ordet "möjligen" i slutsatsen) för lantbrukare och att risken att utsättas för bekämpningsmedelsrester i ekologisk mat är lägre (stryk ordet "sannolikt").

Avsnitt 3.7 Djurvälstånd

Vi ser gärna att den slutgiltiga slutsatsen om djurvälstånd innehåller följande formulering: "I och med stärkta krav på utevistelse, foder genom bete och större möjlighet till ett naturligt beteende för alla djurslag har ekologisk produktion stora möjligheter att bidra till ökad djurvälstånd".

Vi ser gärna ytterligare kontakter med Jordbruksverkets arbetsgrupp när förslag till mål och åtgärder för att nå dem formuleras.

Med vänliga hälsningar,

Carl-Erik Ehrenkrona
ordförande

Maria Dirke
verksamhetsledare